

POHJOIS-KARJALAN
MAASEUTUPALVELUJEN

MAASEUTU- OHJELMA

2023 - 2027

Maakunnallinen maaseutuohjelma 2023-2027

1. Johdanto
2. Maakunnan maaseudun ja maatalouden nykytila
3. Toimintamme perusta ja periaatteet
4. Näitä edistämme

- » **Aktiivinen maatalous ja ruoan tuotanto**
- » **Ratkaisut ympäristö- ja ilmastohaasteisiin**
- » **Uudistuva ja elinvoimainen maaseutu**
- » **Digitaalisen siirtymän edistäminen, uudet innovaatiot, tutkimus ja teknologia sekä uusimman tiedon hankkiminen ja osaamisen kehittäminen**

5. Miten ohjelmaa seurataan?
6. Talous ja hallinto

1. Johdanto

Maaseutuohjelma linjaa maakunnan maaseutupalvelujen toiminnan painopisteitä ja kehittämisen suuntaa vuosina 2023- 2027. Se on johtamisen, toiminnan ja resurssien kohdentamisen sekä vaikuttavuuden arvioinnin työväline. Ohjelman ovat laatineet maaseutupalvelujen henkilöstö yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteisen keskustelun kautta on mahdollistettu laaja-alaisen asiantuntijuuden esille pääseminen sekä yhteiseen työhön sitouttaminen.

Pohjois-Karjalan kunnat muodostavat maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueen, jossa isäntäkuntana toimii Liperin kunta. Maaseutupalvelujen tehtävät jakaantuvat kahteen pääosa-alueeseen. Maaseutupalvelut tekevät maaseudun elinkeinoviranomistehtäviä, viljelijätukihallintotyötä Ruokaviraston ohjauksessa ja lisäksi maaseutupalvelut hoitavat osan kuntien elinvoimatehtävistä paikallisena maaseutuviranomaisena ja kehittäjänä - kiinteänä osana kuntien kehittämistoimintaa.

Maaseutupalvelut on maakunnallisesti merkittävä maaseudun kehittäjä ja yhteistyökumppani hanketoiminnan kautta.

2. Maakunnan maaseudun ja maatalouden nykytila

Maaseutu ei ole mikään erillinen saareke, vaan se muuttuu yhteiskunnan myötä ja kuten olemme viime vuosina kokeneet, maailma muuttuu nopeasti ja yllättävästikin. Maaseudun kannalta muutokset ovat tuoneet sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia paikallisella tasolla.

Niin valtakunnan tasolla kuin Pohjois-Karjalassakin maatalojen lukumäärä on vähentynyt, mutta samalla tilakoot ovat kasvaneet. Vuonna 2022 Pohjois-Karjalassa toimi 1 999 maatalousyrittäystä.

Maatalous on Pohjois-Karjalassa perinteisesti nojannut nurmiviljelyyn ja nautakarjatalouteen. Tilojen lukumäärän mukana myös nautakarjatalous on merkittävästi vähentynyt. Tämä vaikuttanut suoraan maidon- että lihantuotantoon. Vaikka nautatalous maakunnassa vähenee, nurmenviljely lisääntyy. Tämä kehityskulku on aiheuttanut sen, että naudantuotanto ei uudistu ja, että maakunnassa on vuoden 2022 alussa vasikkapula.

Lisäksi maatalousyrittämistä rasittaa omistajavaihdosten vähäisyys. Suurin osa viljelijöistä on yli 50-vuotiaita. Tämä haaste koskee yritystoimintaa ylipäänsä koko maakunnan alueella. Lisäksi lähitulevaisuudessa ja jo näköpiirissä on työntekijäpula eri aloilla. Tämä valitettavasti näkyy ja heijastuu myös maatalouteen.

Maatalous-bisnes ja elämäntapa rinnakkain

Nyt on jo nähtävissä, että tilakokojen kasvaessa myös pienimuotoiselle maataloudelle on kysyntää. Kovan maatalousyrittämisen rinnalla onkin tilaa maaseutumaiselle elämäntavalle, pienimuotoiselle viljelylle ja uusille kokeiluille. Jo olemassa olevien trendien – luomun ja lähiruuan rinnalla nosteessa olevia maaseutu- ja maatalousaiheita ovat erilaiset ruokaan liittyvät uudet suuntaukset ja -kysynnän muutokset; marjantuotanto, kiertotalous ja -ravinteet sekä luonnonkosmetiikka. Myös marjanviljelyn pinta-ala on kasvanut viime vuosina, samoin luomu-tuotannon pinta-ala jatkaa kasvuaan. Haasteena onkin saada maatalouden tuotanto tuotteiksi oman maakunnan alueella.

Maatalous on myös yrittämisen ja elämäntavan lisäksi perinteisten maisemien ylläpitäjä. Ilman maataloutta ja -viljelyä maisemat pusikoituvat nopeasti.

Eroja maakunnan sisällä

Maakunnan sisällä on myös alueellisia eroja. Keski-Karjalan maatalous on tunnettua monipuolisuudestaan – Kiteellä viljellään mansikkaa, Tohmajärvellä tuotetaan lihaa ja Rääkkylässä on vahva avomaan viljelyn perinne. Pielisen Karjalassa puolestaan kiritetään Pohjois-Savoa maidontuotannossa. Joensuun seutukunta on selkeästi työssäkäyntialuetta, jossa maatalous ja asuinmaaseutu kohtaavat.

Pohjois-Karjalassa on peltoa lähes 86 000 hehtaaria, jos yli puolet on nurmiviljelyä. Toiseksi eniten viljellään rehuohraa 9 300 hehtaaria ja kolmanneksi eniten viljellään kauraa 7 200 hehtaaria (vuoden 2022 tilastot).

Pohjois-Karjalan maatalous lukuna 2022:

- Peltoa ja luonnonlaitumia on yhteensä 86 209 hehtaaria.
- Maatiloja on yhteensä 1 999, tilojen keskikoko on 43 hehtaaria.
- Kotieläintiloja on 586 kpl:a ja kotieläimiä maakunnassa on yli 75 000.
- Eniten on nauta- ja lypsylehmätiloja 489 kpl:a, joilla on yli 44 000 kappaletta nautoja.

3. Toimintamme perusta ja periaatteet

Pohjois-Karjalan maaseutupalvelut ovat maatalouden ja maaseudun kehittämisen paikallinen asiantuntija. Työ jakaantuu tukihallintotehtäviin sekä elinkeinojen ja maaseudun yleiseen kehittämiseen. Työskentelemme yhdessä maatalousyrittäjien, kuntien, hanketoimijoiden, kyläkehittäjien sekä maaseudun asukkaiden parissa.

Teemme vuosittain yli 10 000 tukipäätöstä lähes 2 000 maatilalle ja kauttamme kulkee yli 64 miljoonaa euroa maaseuturahaston viljelijätukea maatalousyrittäjille. Työmme maaseudun kehittäjänä tukee osaltaan EU-tavoitteiden saavuttamista sekä kansallisia että maakunnallisia maaseutuohjelman tavoitteita.

Missio: "Maaseutu yhdessä paremmaksi"

Olemme luotettava yhteistyökumppani, joka toimii tiiviisti valtakunnallisen Ruokaviraston kanssa. Maakunnan tasolla tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat kunnat ja kehittämissyhtiöt, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, eri maaseututoimijat; ProAgria, Maaseudun Sivistysliitto ja maakunnan Leader-ryhmät ja kylätoimijat.

Toimintaamme ohjaavat periaatteet:

- Vahvistamme ja olemme mukana uudistamassa maatalousyrittäjyyttä.
- Teemme monialaista yhteistyötä maatalouden edistämiseksi.
- Tunnistamme uusia ilmiöitä ja perehdymme niihin.
- Tunnemme maaseutuilmioiden paikalliset vaikutukset.
- Toimintatapamme herättää ja lisää luottamusta.
- Toimintamme on läpinäkyvää ja ratkaisuhakuista.

Viranomaistehtävät: Viljelijätuet ja maatalouteen liittyvät lausunnot

Maaseutupalvelut palvelee viljelijätuki-, peto- ja riistavahinkoasioissa, eläintenpitäjärekisteriin liittyvät tehtävät sekä maatalouden lausunto- ja hukkakauran torjuntaan liittyvissä asioissa.

Kehittämistehtävät: Maaseutuelinkeinojen ja kylien kehittäminen

Olemme mukana kehittämässä maatilatalouden pienyritystoimintaa neuvonnan ja hanketoiminnan avulla,

Edistämme maatalouden investointeja ja -rakenteen kehittämistä,

Ohjaamme ja koordinoimme yhteistyössä maaseudun elinkeino- ja hanketoimintaa kanavoimalla hankkeiden kuntarahoitusosuuksia,

Edistämme kylätoimintaa yhteistyössä kuntien, kylä- sekä Leader-yhdistysten kanssa,

Järjestämme viljelijätukihaku-, hanke- ja kylätoimintakoulutusta yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

4. Näitä me edistämme

Tavoitteemme perustuvat Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen laatimaan maaseutusuunnitelmaan, joka tehty vuosiksi 2023-2027. Olemme valinneet ELYn maaseutusuunnitelmasta maaseutupalveluille neljä päätavoitetta; aktiivinen maatalous ja ruoan tuotanto, ratkaisut ympäristö- ja ilmastohaasteisiin, uudistuva ja elinvoimainen maaseutu sekä digitaalisen siirtymän edistämien, uudet innovaatiot, tutkimus ja teknologia sekä uusimman tiedon hankkiminen ja osaamisen kehittäminen.

Nämä neljä tavoitetta kietoutuvat myös yhteen, sillä moniin yhteiskunnallisiin haasteisiin ratkaisut löytyvät maaseudulta. Ratkaisut voivat olla myös hyvin paikallisia Pohjois-Karjalan sisälläkin. Yhteisillä tavoitteilla ja tekemisellä toimimme maaseudun parhaaksi, erilaisia kokeiluja unohtamatta. Haasteisiin tartutaan monialaisesti yhdessä eri toimijoiden kanssa.

Aktiivinen maatalous ja ruoantuotanto

Pidämme huolta investoivista maatalousyrityksissä ja maatalousinvestoineista. Rahoitamme neuvontaa ja ratkaisemme kehittämishankkeilla investointien haasteita yhdessä ELY-keskuksen ja maaseututoimijoiden kanssa. Ammattimaisen maatalousyrittämisen rinnalla tuemme myös maaseutumaista elämäntapaa, pienimuotoista viljelyä edistäviä ja kokeilevia hankkeita.

Pelloilla on monta tehtävää ja merkityksiä. Perinteisin ja pääasiallinen merkitys on ruuan ja kasvintuotanto. Lisäksi pelloilla on kulttuurisia merkityksiä sekä lähitulevaisuudessa kasvava merkitys hiilensidonnassa. Peltoihin liittyy myös maisemallisia arvoja ja ne lisäävät luonnon monimuotoisuutta. Ne ovat osa yhteiskunnallista turvallisuuden tunnetta ja takaavat meille puhtaan ravinnon ja ruokaturvallisuuden tunteen. Pellot yhdistävät myös ihmisiä, ne tuovat uusia toimijoita mukaan ja monipuolistavat maaseutuyhteisöjä esimerkiksi maahanmuuton kautta. Edistämme tehokasta ja aktiivista peltojen käyttöä ja vahvistamme niiden erilaisia merkityksiä.

Konkreettiset toimet:

- Erityishuolenpito maatalouden investoinneista ja investoivista maatalousyrityksistä. Keskitytään yhdessä tehden eri toimijoiden kanssa ratkomme haasteet.
- Edistämme uudistuvaa tuontantoa, omavaraisuutta, ruokaturvallisuutta, huoltovarmuutta sekä maisemien ja luonnon monimuotoisuutta.
- Edistämme tehokasta pellon käyttöä ja tilusjärjestelyjä.
- Tuomme esille maakunnan paikallisia vahvuuksia
- Huolehdimme yrittäjien työhyvinvoinnista

HELPOT TAVANOMAISET

- Pieni on kaunista
- Kuluttajavaikuttaminen
- Lähiruoan myyntikanavien kehittäminen
- Heinästä tehtävät tuotteet esim. hevosille ja harraste-eläimille

HELPOT UUDET AVAUKSET

- Teknologian ja digitalisaation kehittyminen
- Luomutuotannon lisääminen
- Erityishuolenpito investoivista maataloista
- Eettisen kotimaisen ruokamerkin edistäminen (esim. reilu kauppa)

VAIKEAT TAVANOMAISET

- Maatalousneuvonnan uudistuminen
- Jalostuslaitosten säilyttäminen (meijerit, teurastus, lihan jalostus)
- Lammastalouden edistäminen
- Yritysvaihdosten vauhdittaminen
- Maidon tuotannon kehittäminen
- Agrobiologi-koulutuksen kehittäminen

VAIKEAT UUDET AVAUKSET

- Myytävien tilojen löytäminen
- Tuottajan saama hinnan näkyville saaminen
- Osallisuusmaatalouden ja reilun kaupan maatalouden edistäminen
- Lannankäsittelyn "uudet tuulet"
- Rahoitusjärjestelyihin vaikuttaminen
- Elintarvikejalostuksen kehittäminen

Ratkaisut ympäristö- ja ilmastohaasteisiin

Yleinen ympäristötietoisuus lisääntyy ja syvenee. Viljelijät haluavat nyt ja tulevaisuudessa keskittyä tärkeimpään tehtäväänsä – tuottaa puhdasta ruokaa kestäväällä tavalla.

Viljelijät kokevat ilmastonmuutoksen omassa arjessaan päivittäin. Yhä suuremmat sään vaihtelut vaikuttavat elinkeinoon ja aiheuttavat ylimääräistä työtä niin viljelijälle itselleen kuin maaseutuhallinnolle.

Maatalouden päästöistä 75 % on lähtöisin maaperästä. Maatalous on metsätalouden ohella ainoa toimiala, joka voi sitoa hiilidioksidia. Siksi ratkaisut ja päästöjen vähennykset kohdistetaan viljelymenetelmiin ja pellonkäytön muutoksiin sekä tehokkuuteen.

Ratkaisuja ympäristö- ja ilmastohaasteisiin löytyy maaseudulta. Ympäristötietoisuus haastaa positiivisesti myös maataloutta. Ympäristötavoitteiden eteen tehdään yhteistä työtä monialaisesti yhdessä eri toimijoiden kanssa, tutkimusta unohtamatta.

Konkreettiset toimet:

- Edistämme päästöjen hillintää
- Ympäristötietoisuuden ja -tutkimuksen jalkauttaminen
- Vesiensuojelun edistäminen
- Uusiutuvan energian ja teknologian edistäminen

HELPOT TAVANOMAISET

- Kulttuuriympäristöjen hoitaminen (rakennukset, maisema-rakenteet, ympäristöperinne) myös osallistamisen välineenä
- Täsmäviljelyn automatisointi
- Ympäristötietoisuuden ja vaikutusten tiedon lisääminen
- Kiertotalouden, peltojen vesitalouden ja luomun edistäminen

VAIKEAT TAVANOMAISET

- Vesistöjen tilan parantaminen
- Vieraslajien torjunta
- Biolämmittämisen edistäminen (rekettiiunit, biomeilerit)

HELPOT UUDET AVAUKSET

- Puupohjaisen hiilen sidonta peltomaahan
- Perhospellot ja pölyttäjälaitumet
- Uudet viljelykasvit
- Ratkaisut lämpösumman kasvuun
- Metsän hakkuujätteiden biohiiletys

VAIKEAT UUDET AVAUKSET

- Biokaasun käytön edistäminen
- Lannan kierrättäminen
- Hiilensidontapellot (ei viljely-kunnossa säilyttämisen velvoitetta)
- Kylämaisemien velvoitelaidunnus
- Ilmastoviisas rakentaminen

Uudistuva ja elinvoimainen maaseutu

Monipaikkaisuudesta ja kausiasumisesta odotetaan paljon. Mutta, mitä ne tarkoittavat käytännössä? Monipaikkaisuus koostuu eri paikoissa tapahtuvasta liikkumisesta, palveluista, työstä, harrastuksista, kokemuksista ja asumisesta. Monipaikkaisuuden käsite voidaan tiivistää siten, että ihmisten elinympäristöjä leimaavat yhä vahvemmin useat maantieteelliset paikat sekä liikkuminen niiden välillä. Tästä seuraa uudenlaisten paikkaidentiteettien ja yhteisöllisten roolien syntymistä. Siksi on tärkeää edistää maaseutuasumista ja monipaikkaisten integroitumista paikallisyhteisöihin.

Maaseutua pitää yllä monimuotoinen maaseutuyrittäjyys. Ennen maatalousyritykset siirtyivät suvuissa eteenpäin, nyt tiloja ja yrityksiä myydään perheen ulkopuolelle. Perheviljelyn perinne muuttuu ja uudistuu. Vuokraviljely on suosittua ja yrityksen omistajavaihdoskin onnistuu vuokraamalla. Lisäksi yritykset erikoistuvat ja tukevat toinen toisiaan alihankintatoiminnalla.

Konkreettiset toimet:

- Edistämme monipaikkaisuutta ja kausiasumista
- Tuemme monimuotoista maaseutuyrittäjyyttä
- Matkailuelinkeinojen kehittäminen, matkailu- ja elämyspalveluiden tarjoaminen
- Paikallisuuden tukeminen
- Riistatalouden kehittäminen

HELPOT TAVANOMAISET

- Monimuotoisen maaseutuyrittäjyyden tukeminen
- Luonnossa liikkumisen ja luontomatkailun kehittäminen
- Monipaikkaisuuden ja kausiasumisen edistäminen
- Harraste-eläintoiminnan edistäminen

HELPOT UUDET AVAUKSET

- Hevostalouden kehittäminen
- Nuorten ammatillinen suuntautuminen maaseutuun
- Yhdistystoiminnan uudet muodot
- Maaseudun hyvinvointipalvelujen kehittäminen

VAIKEAT TAVANOMAISET

- Alkutuotannon turvaaminen ruokaketjussa
- Kannattavan maatalous ja alkutuotanto
- Yhteisöllisyyden ja elinvoiman vahvistaminen

VAIKEAT UUDET AVAUKSET

- Työvoiman saatavuus
- Innovatiiviset ihmiset vetämään kylä- ja asukastoimintaa
- Ulkopuolisten innovaattoreiden löytäminen

Digitaalisen siirtymän edistäminen, uudet innovaatiot, tutkimus ja teknologia sekä uusimman tiedon hankkiminen ja osaamisen kehittäminen

Vahvistamme kuluttajalähtöistä ja teknologiaa hyödyntävää ruoantuotantoa ja -jalostusta. Digitaalisuus luo uusia markkinoita ja jakelukanavia myös maataloudelle.

Edistämme hiilen tuotantoon, sidontaan ja päästöihin liittyvää kaupallista toimintaa. Hiileen kohdistuvan kaupallisen toiminnan kehittäminen tarvitsee teknologiaa ja erilaisia kokeiluja.

Luonnon virkistyskäyttö ja lähipalvelut digitaalistuvat. Erilaisten kokeilujen ja yritystoiminnan kehittämisen kautta luontopalvelut kehittyvät edelleen.

Konkreettiset toimenpiteet:

- Sähköisen asiainnin kehittäminen ja tukihallinnon digitalisoituminen sekä viljelijöiden opastaminen
- Hiilen tuotantoon ja sidontaan vaikuttaminen
- Älymaatalouden edistäminen
- Asuinmaaseudun digitalisaation edistäminen

HELPOT TAVANOMAISET

- Sähköisen asiainnin kehittäminen
- Digitalisaatioon mukaan ottaminen
- Tutkimustiedon käytäntöön palauttaminen

HELPOT UUDET AVAUKSET

- Viljelysovellukset, "äpit"
- Automatisoidut työkonet ja vaiheet
- Kasvustojen kartoitukset
- Neuvontapalvelujen kehittäminen, esim. chat

VAIKEAT TAVANOMAISET

- Nautojen päästöjen kaupallistaminen
- Pinta-alojen määrittäminen
- Maataloustilastojen ja kylvösuunnitelmien kehittäminen
- Digitaaliset kokoontumiset (yhteisöt, kylät)

VAIKEAT UUDET AVAUKSET

- Hiilipäästöjen vähentäminen
- Hiilikompensaatioiden myyminen
- Turvepeltojen kartoittaminen ja määrittely
- Älyruuan kehittäminen

5. Ohjelman seuranta

Ohjelman seurantaryhmänä toimii maaseutulautakunta, jossa edustettuina ovat toimialueen kunnat. Lisäksi ohjelmalle perustetaan ohjausryhmä, jossa ovat edustettuina keskeisimmät yhteistyökumppanit. Se kokoontuu kerran vuodessa keskustelemaan teemoista ja kehittämisen suunnista, lisäksi se arvioi maaseutupalvelujen toimintaa ja luotaa etenkin kehittämistehtävissä eteenpäin. Vuosittain järjestetään maakunnallinen maaseutua esille tuova tapahtuma. Tavoitteena on koota ja virittää maaseututoimijoita laajemmin ja tiiviimmin yhteen keskustelemaan eri teemoista.

Seurantaryhmän lisäksi toimintaa tarkastellaan toimikauden puolivälissä tehtävällä kyselytutkimuksella. Kysely lähetetään sidosryhmille ja kuntien eri hallintokunnille. Kyselyn perusteella tarkennetaan toimintaa ja tavoitteita loppuvuodeksi.

Vuosittain toiminnasta laaditaan vuosikertomus ja asetetaan tarkemmat toiminnan tavoitteet. Maaseutupalvelut tekee Ruokavirastolle tukihallintotyötä, jota seurataan maksajavirastosopimuksen mukaisesti. Kehittämistehtävissä seurattavia asioita ovat uudet yritykset ja työpaikat, Leader-hankkeet ja hankkeiden kuntarahoitusosuudet kunnittain (pl. Nurmes ja Lieksa).

6. Talous ja henkilöstö

Maaseutupalvelut on asiantuntijaorganisaatio, joka tarjoaa lähipalveluja 13 toimpistellään. Toimintaa ohjaa maaseutujohtaja ja hänen lisäksi maakunnassa työskentelee 10 maaseutuasiamiestä. Maaseutuasiamiehet työskentelevät osana maaseutupalveluja, mutta samalla he toimivat myös yhteyshenkilöinä ja asiantuntijoina omissa kunnissaan. Hallinnollisesti toiminta perustuu kunnittaisiin kustannuspaikkoihin ja viljelijätukihallinnon työvaiheet on eriytetty Ruokaviraston sopimuksen mukaisesti.

Maaseutuasiamiehen työ on itsenäistä. Tukihallinnon lisäksi maaseutuasiamiesten työhön kuuluu kehittämistoiminnan ylläpitäminen. Henkilöstössä tunnistetaan osaamisen liittyvät haasteet. Neuvontaan ja kehittäjän rooliin tarvitaan maaseudun nykytilan tuntemusta sekä lisäksi talous-, yrittäjyys- ja hankeosaamista. Tarvittaessa osaamista haetaan toimivan yhteistyöverkoston kautta, esimerkiksi kehittämisorganisaatioista tai maakunnan Leader-ryhmistä.

POHJOIS-KARJALAN
maaseutupalvelut

- sujuvaa maaseutupalvelua -

Maaseutupalvelut on mukana kehittämässä maatilatalouden pienyritystoimintaa neuvonnan ja hanketoiminnan avulla. Edistämme maatalouden investointeja sekä ohjaamme ja koordinoimme yhteistyössä maaseudun elinkeino- ja hanketoimintaa. Edistämme kylätoimintaa yhteistyössä kuntien, kylä- sekä Leader-yhdistysten kanssa.

Lisäksi järjestämme viljelijätukihaku-, hanke- ja kylätoimintakoulutusta yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Meiltä on kymmenen maaseutuasiamiestä ja 13 toimipistettä ympäri maakuntaa.